

Nr 133.

Av herr **Myrdal m. fl.**, *angående utredning och förslag i fråga om en friare omflyttning inom Norden.*

Önskemålet om en vidgad, fördjupad och förstärkt samverkan på det ekonomiska området mellan Nordens länder är så allmänt och även ärligt omfattat, att det kunde synas förvånande, att frågan i praktiken skall möta så stora svårigheter som fallet är. I själva verket har väl i det stora hela under en lång period förhållandena snarast fört till ett fjärmande i stället för ett ekonomiskt närmande.

Det är icke svårt att ange orsaker till denna utveckling. Själva den omständigheten, att lagstiftnings- och administrationsapparaterna äro nationellt begränsade, måste i ett tidsskede av stegrad samhällskontroll ge statsingripandena en tendens att öka den nationella isoleringen. Under år, politiskt och ekonomiskt så oroliga som de närmast förflutna, gäller det vidare för varje land att klara sitt eget skinn. Om vi i Sverige i stort sett — både allmänt internationellt och särskilt i förhållande till våra nordiska grannländer — inte behövt ge våra statsåtgärder en fullt så isolationsekonomisk inriktning som i synnerhet Danmark men även Finland och Norge, så beror det med all säkerhet ej på ett vårt bättre sinne utan på, att vi inte varit så hårt pressade som våra grannar. Vår internationella betalnings- och kapitalbalans har ställt sig så mycket förmånligare, att vi även utan alltför genomgripande avstängningsanordningar haft ett tillräckligt stort »internationellt utrymme» för vår ekonomiska politik. (Å andra sidan är det ett misstag att tro, att vårt bättre läge i mera väsentlig mån skulle ha berott på, att vi inte i högre grad avspärrat oss; en sådan syn innebär en omkastning av den verkliga orsaksföljden). Vi kunna hoppas, att vi i Sverige länge än skola kunna befinna oss i detta förmånligare läge och ha möjlighet att föra denna utåt mera liberala ekonomiska politik — säkert är det alls icke. Oavsett Sveriges ekonomiska läge och den ekonomiska politik, som vi i vårt land komma att föra, kan med stor sannolikhet befaras, att nästa mera svårartade depression skall ytterligare driva utvecklingen mot stegrad isolering i ekonomiskt avseende även de nordiska länderna emellan. De sista åren böra ha lärt oss, att mellantiderna mellan depressioner inte någonstades mera kraftigt utnyttjas för ekonomisk nedrustning.

På längre sikt har man måhända rätt att likväl vara optimist och tro att — åtminstone vad gäller Nordens länder inbördes — den nu rådande utvecklingstendensen blott betecknar ett historiskt övergångsskede. De enskilda staterna äro, som redan sagts, de största existerande sociala enheterna för lagstiftning och administration, för samhällsringripande, och det är naturligt och i viss grad nödvändigt, att den begynnande samhällliga organisationen av det ekonomiska livet måste bli särstatlig; i ett senare skede kan

måhända mellan de då bättre organiserade staterna ett ekonomiskt samarbete på affärsmässig bas ånyo byggas upp. När en pessimistisk uppfattning uttalas rörande de senaste årens resultat i fråga om nordiskt ekonomiskt samarbete får naturligtvis ej för ett ögonblick glömmas, att det i princip allmänt omfattade idealet om ekonomisk samverkan i Norden och det goda grannsinnet likväl göra gagn genom att lägga en viss dämpare på den ekonomiska nationalismen och genom att positivt skapa de politiska förutsättningarna för ett visst, icke helt betydelselöst samspel utåt i handelspolitiken.

Det är icke vår avsikt att här kasta upp hela detta frågekomplex om ekonomisk samverkan i Norden till diskussion. Men vi vilja fästa uppmärksamheten på ett visst förhållande, som — vid sidan om den statliga lagstiftnings- och administrationsapparatus nationella begränsning — ligger som en grundorsak till den ekonomiska isoleringen Nordens länder emellan. Utan en genomgripande förändring i det åsyftade förhållandet bli alla strävanden till ekonomisk samverkan i Norden ännu mera resultatfattiga, än de behöva vara; samtidigt måste i så fall i längden tendensen till nationalistisk isolering bli förstärkt. Vi åsyfta *hindren för fri omflyttning i Norden*. Det är vår övertygelse, att den utan jämförelse praktiskt mest betydelsefulla insatsen i arbetet på Nordens ekonomiska enande vore nedbrytandet av dessa hinder för människornas rörelsefrihet.

Om t. ex. ett enhetligt penningvärde kan upprätthållas, så att vi få räkna och handla i samma mynt, om fria kapitalrörelser och en i det hela gemensam finansiell, ekonomisk och social politik — alltså högsta grad av ekonomisk samverkan — kan upprätthållas mellan Skåne och Blekinge och Mälardskapen och Norrland, så har detta sin viktigaste förutsättning i att människorna fritt kunna vandra — och i viss utsträckning också göra det — mellan de olika provinserna. Skulle den ständigt cirkulerande folkströmmen mellan vårt lands skilda delar dämmas upp, så skulle också snart nog intressegemenskapen psykologiskt brista och, detta även oavsett, viktiga nu existerande prisbildningsekonomiska förutsättningar för ekonomisk samverkan undanryckas. I överensstämmelse med denna grundsyn hävda vi, att vill man lägga en verklig grund för ekonomisk samverkan inom Norden eller vill man blott hindra den nu för tiden nödvändiga ekonomiska politiken i de fyra nordiska länderna att alltför mycket leda till ökad ekonomisk isolering, så måste man framförallt söka bryta ner hindren för befolkningsströmmarna mellan Nordens fyra länder. Det är ett irrationellt förhållande, att gränserna mellan dessa länder skola i den grad, som faktiskt sker, få dämna dessa strömmar.

Så måste det även framstå med hänsyn till individernas egna strävanden. Och även om medborgarna i våra länder i allmänhet äro så invanda med rådande förhållanden, att de icke se dem såsom problem, måste dessa internordiska gränshinder allmänt betyda stäckande av personliga framkomst- och verkningsmöjligheter, ett minskat livsutrymme. Denna individuella synpunkt är enligt vår mening viktig nog. En fråga om människornas rörelsefrihet

får ej ses enbart ur statssynpunkt; detta bortsett från att sistnämnda synpunkt enligt vår uppfattning icke talar för begränsning.

En friare och livligare omflyttning inom Norden är vidare — och detta vilja vi i detta sammanhang starkt understryka — ej blott påkallad såsom nödvändig grund för ekonomisk samverkan och i individernas självklara intresse av rörelsefrihet utan i första hand motiverad av de ännu viktigare kulturpolitiska skälen: för att upprätthålla och utveckla den nordiska kulturgemenskapen. Värdet av denna kulturgemenskap såsom ett värn mot de överallt i söder och öster frambrytande frihetsfientliga strävandena är just i vår tid större än någonsin och för flertalet medborgare i Norden uppenbart. Men även bortsett från dessa, måhända relativt tillfälliga politiska faktorer är en större gemenskap ett villkor för att kulturen — som på alla områden blir oavbrutet mer betingad av teknik och specialisering — skall kunna hållas någorlunda rik och fullständig i våra länder. Den svenska hushållningen och den svenska befolkningen blir mer och mer en allt för smal bas för ett mångsidigt utvecklat kulturliv; i ännu högre grad gäller detta om våra grannländer, som ju äro än mindre samhällen. Om den nuvarande relativa isoleringen mellan de fyra länderna fortvarar, måste man — i synnerhet när den nu övertaliga unga åldersklassen stiger in i de högre åldrarna och ersättes med en oavbrutet sammankrympande generation av då unga och produktiva människor — befara, att i Norden en anda av tränghet och självtillräcklighet skall lägga sig tung över ett allt mindre rikt förgrenat kulturliv.

I särskilda motioner ha vi rest yrkanden om att akademiska befattningar skola ställas öppna för forskare i hela Norden oavsett deras statstillhörighet och likaså vissa högre tekniska befattningar, samt vidare hemställt att åtgärder skola vidtagas för att åvägbringa ett livligare samarbete i forskning och undervisning mellan universitet och högskolor i Nordens fyra länder.

Det är givet, att reformer i denna riktning ej blott direkt främja en nordisk kulturgemenskap utan i sin mån innebära en friare och livligare omflyttning inom Norden. De avse dock ytterst begränsade folkgrupper. Det stora omflyttningsproblemet gäller folkets breda lager i olika yrken och ställningar; detta problem är ej blott större utan även mycket mera invecklat och svårare att lösa.

Efter kriget har överallt i världen och även i Norden i varje land en immigrationslagstiftning vuxit upp, som snävt reglerar och binder människornas rörelsemöjligheter, så snart en gräns skall passeras och om det är fråga om mera fast bosättning. Från djupare synpunkt och på lång sikt är denna människoprotektionism av ännu större betydelse än någonsin handelsprotektionismen. Den internationella omflyttningen har — i synnerhet vad gäller de kroppsarbetande klasserna — också kraftigt nedgått. Detta gäller även omflyttningen inom Norden.

Det internationella omflyttningsproblemet är utomordentligt invecklat och svårt. Vi ifrågasätta icke ett svenskt initiativ i denna större fråga, även om

vi för vårt lands del förmena, att vår immigrationslagstiftning hittills av statsmakterna och deras utredningsorgan behandlats alltför ensidigt juridiskt och i sinom tid måste komma att ingående diskuteras ur bredare sociala, befolkningspolitiska och allmänpolitiska synpunkter. Däremot synes det nordiska omflyttningsproblemet böra upptagas till prövning. Vår mening är, att hänsynen till ras, språk och kultur och till uppenbara ekonomiska och politiska intressen borde göra det motiverat, att snarast ett slags tullför-ening eller snarare »frihandelsförbund» i fråga om människorna själva Nordens länder emellan eftersträvades. Gränsen mot »utlandet» i ordets strängaste mening borde enligt vår mening i detta hänseende dras kring Norden, medan vi inom Norden borde återskapa en större rörelsefrihet. Skälen i vart och ett av de nordiska länderna för en skiljaktig behandling av ett annat nordiskt lands innevånare vid invandring äro så uppenbara, att övriga länder näppeligen borde kunna misstycka den förmånsställning, vi skulle vara beredda att tillförsäkra varandra inom Norden.

Nu äro vi väl medvetna om att i praxis en sådan förmånligare behandling i viss mån iakttages mellan de nordiska länderna inbördes, och att vissa överenskommelser därom existerat. Utvecklingen går väl också snarast i riktning mot ett vidgat sådant tillmötesgående. Men själva den omständigheten, att en inflyttning är beroende på individuell ansökan och prövning, utgör givetvis ett starkt friktionsmoment, som i verkligheten kraftigt hindrar omflyttningen. Läget vore ett helt annat, om lagen gäve varje välfrejdad medborgare i ett nordiskt land generell rättighet att bosätta sig och söka sin bärning, var han helst önskar inom hela Norden.

Det vore emellertid ytligt att i detta sammanhang icke beakta de bakom lagstiftningen liggande ekonomiska förhållandena, främst arbetsmarknadsförhållandena. Uppenbart är, att i hela världen och även inom Norden det är den högre arbetslöshetsnivån efter kriget, som främst förklarar och i viss grad motiverar de uppväxande invandringsspärrarna. Åtminstone om vi hålla oss till det nordiska problemet, så torde dock på något längre sikt arbetslösheten mera vara en psykologisk förklaring än ett rationellt skäl. Liksom inom Sverige ett bindande av innevånarna till deras födelseprovinser på längre sikt och *i det hela* skulle få antagas enbart koncentrera och samtidigt genomsnittligt stegra försörjningssvårigheterna och arbetslösheten — såsom huvudsakligt botemedel mot den s. k. strukturella arbetslösheten har alltid framhållits en ökad rörlighet på arbetsmarknaden — så måste även i Norden, *om man är redo att se Norden såsom en helhet*, våra möjligheter att skapa arbete och dräglig försörjning åt alla väsentligt hämmas av invandringsspärrarna vid gränserna inom Norden.

En stor svårighet vid fri rörlighet inom Norden bildas emellertid av den olika lönehöjden och i viss mån av den olika höjden och utformningen av de socialpolitiska föranstaltningarna. Sådana skillnader av ungefär samma storleksordning råda emellertid även inom ett enskilt land och kanske särskilt inom Sverige. Svårigheten skall likväl ej döljas, även om man, som

vi, förmenar, att den bör kunna överkommas. En ingående utredning är givetvis på denna punkt av nöden.

Mycket beror i detta hänseende på fackföreningsrörelsens inställning. Såsom en omständighet i hög grad gynnsam för de strävanden, vi i denna motion göra oss till tolk för, framträder den förståelse och det alltmer intima samarbete, som råder mellan fackföreningsrörelserna i de nordiska länderna. Vi misströsta icke om, att det inom fackföreningsvärlden finnes resonans för en syn, som omfattar Nordens folk och deras försörjningsproblem mera som en helhet. — Vid invandringslagarnas införande stodo som bekant fackföreningsrepresentanterna i stort sett på motståndarsidan.

Vi utgå ifrån att problemet om en friare omflyttning inom hela Norden ej blott är en lagstiftningsfråga utan lika mycket en praktisk arbetsmarknadsfråga. Vi utgå vidare från att problemet tarvar en mycket ingående undersökning, innan mera genomgripande åtgärder i motionens syfte kunna tagas. Slutligen är det påtagligt, att i detta hänseende en överenskommelse om likartade regler i de olika länderna är nödvändig.

Det finnes emellertid ett visst skäl, varför plikten att taga initiativet till sådana undersökningar och överläggningar och även att gå före på reformernas fält åvilar Sverige. I äldre tider gick folkströmmen i huvudsak från Sverige; i synnerhet i Danmark och Norge finnas alltså mycket flera svenskar än danskar och norrmän i vårt land. Aktuellt och för den närmaste framtiden får man emellertid väl snarast räkna med att Sverige med sina i olika hänseenden för vidgad produktion gynnsammare förutsättningar står såsom det land, dit vid en friare omflyttning innevånarna i andra nordiska länder skulle dras i större utsträckning än den utflyttning, som samtidigt skulle äga rum. Detta betyder, att rent faktiskt våra gränshinder av olika slag mera binda rörelsefriheten i Norden än de övriga nordiska ländernas invandringsspärrar.

Med denna motivering våga vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t på därför lämpliga vägar måtte bringa till utredning frågan om hur en friare omflyttning inom Norden skall kunna komma till stånd samt för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen föranledas.

Stockholm den 23 januari 1938.

Gunnar Myrdal.

Rickard Lindström.

Bertil Ohlin.

Georg Andrén.